

Kandidatnummer: 587 og 568

Tillit i Norge og Norden

Er den politiske tilliten under press eller vil den bestå?

Bacheloroppgave

Bachelorutdanning i administrasjon og ledelse i offentlig virksomhet.

OsloMet – storbyuniversitetet

Handelshøyskolen

Fakultet for samfunnsvitenskap

Forord

Denne oppgaven markerer avslutningen på et krevende og innholdsrikt bachelorløp i administrasjon og ledelse i offentlig virksomhet ved OsloMet. Det endelige resultatet gjenspeiler vår treårige utvikling, og er et resultat av en problemstilling vi selv anser som aktuelt og relevant for studiet. Temaet har vi valgt på bakgrunn av at vi ønsket å lære mer om den norske velferdsstaten og demokratiet, og hvordan dette henger sammen med fenomenet tillit.

For at vi skulle klare å gjøre denne oppgaven så bra som mulig, ønsket vi å finne et tema vi begge er interessert i og som samtidig er relevant for bachelorløpet. Som duo har vi gjennom hele prosessen hatt et godt samarbeid og jobbet iherdig og målrettet, selv om vi knotet en del i starten før vi landet på en problemstilling.

Vi ønsker å rette en stor takk til vår veileder Ann-Helen Bay for uvurderlig hjelp. Takk for verdifulle og lærerike veiledningstimer. Takk for at du har hatt troen på oss og motivert oss til å kunne ferdigstille en så god bacheloroppgave som mulig.

Sammendrag

Norge og Norden kjennetegnes av høye nivåer av tillit. I denne bacheloroppgaven tar vi for oss tillit, og særlig tillit til politiske institusjoner. Tillit er en grunnleggende forutsetning for et velfungerende samfunn, og dette er et tema som alle har et forhold til, og som det finnes mye forskning på.

Metoden som er benyttet er litteraturstudium og i hovedsak kvalitative undersøkelser. I kvalitative undersøkelser går man i dybden av temaet, og får et grundig innblikk i det det forskes på. Metodevalget gjør det mulig å belyse fenomenet tillit fra flere sider, samt at en da kan benytte seg av allerede omfattende og etablert forskning på området. På grunn av dette har vi valgt å benytte oss av snøballmetoden i søken etter litteratur for å besvare oppgaven. Metoden går ut på at man bruker en kilde for å finne neste. Dette har spart oss for mye tid og arbeid fordi vi da har funnet gode og pålitelige kilder enklere.

I denne oppgaven vil vi trekke frem ulike faktorer som kan påvirke tilliten, både positivt og negativt. Faktorene blir presentert på to ulike nivåer, den ene vil forklare faktorer som kan påvirke tillit på samfunnsnivå, mens den andre vil forklare faktorer på individnivå. Videre har vi sett på hva som gjør at tilliten i de nordiske landene er så høy, og hva som kan true dens posisjon. Funnene oppgaven presenterer er at det ikke er en enkeltfaktor som kan forklare hvorfor det er så høy tillit i de nordiske landene, men den samlede effekten av flere faktorer, og at tilliten i de nordiske landene er stabil nå, men at dette kan endres i fremtiden.

Innholdsfortegnelse

Forord	1
Sammendrag	2
Kapittel 1 – Innledning	1
<i>Kontekstualisering</i>	1
<i>Problemstilling</i>	1
<i>Oppgavens struktur</i>	2
Kapittel 2 – Bakgrunn	2
<i>Personlig bakgrunn</i>	2
<i>Teoretisk bakgrunn</i>	3
Kapittel 3 – Metode	5
<i>Valg av metode - litteraturstudium</i>	5
<i>Hvorfor litteraturstudium</i>	6
<i>Litteratursøk</i>	6
<i>Kildekritikk</i>	7
<i>Presentasjon av litteratur</i>	8
Kapittel 4 – Hva sier litteraturen?	8
<i>Hva er tillit?</i>	8
<i>Politisk tillit</i>	9
<i>Sosial tillit</i>	12
<i>Sammenhengen mellom sosial og politisk tillit</i>	13
<i>Faktorer som forklarer tillit på samfunnsnivå</i>	14
Velferdsstaten	14
Korrupsjon.....	15
Heterogene og homogene samfunn	16
<i>Faktorer som forklarer tillit på individnivå</i>	17
Utdanning.....	17

Kjønn	18
Alder	18
Inntekt	19
Deltakelse i frivillige organisasjoner	19
Sosial kapital.....	20
Kapittel 5 – Diskusjon: Hvorfor er tilliten høy i de nordiske landene og hva kan påvirke denne?	21
<i>Tilliten i de nordiske landene .....</i>	<i>21</i>
Deltakelse ved valg.....	22
<i>Forhold som kan påvirke politisk tillit .....</i>	<i>23</i>
Velferdsstater.....	23
Innvandring	24
Korrupsjon.....	25
Heterogene vs. homogene samfunn.....	26
Utdanning.....	27
<i>Avslutningsvis.....</i>	<i>29</i>
Konklusjon	30
Litteraturliste	32
Vedlegg.....	36

Kapittel 1 – Innledning

Kontekstualisering

«Å bli født i Norge er nesten som å vinne i Lotto. Norge topper nemlig nesten alle gode statistikker» (Clemet, 2016). Dette uttaler Civita-leder Kristin Clemet i en kronikk utgitt i Aftenposten i 2016. Stadig skrives og snakkes det om lignende utsagn, at vi som bor i Norge enten har vunnet i Lotto eller fått gullbilletten. Ifølge rapporten *Tillit – det nordiske gullet* tyder all tilgjengelig forskning på at de nordiske landene kjennetegnes av høye nivåer av sosial tillit. Det fremkommer videre av rapporten at nivåene ikke bare er høye, men de skiller de nordiske landene Norge, Sverige, Danmark, Finland og Island fra resten av verden, ingen andre land i verden er i nærheten (Andreasson 2017, s. 8).

Økonomien til et land drar på mange måter godt av høy sosial tillit. I et samfunn som preges av høy sosial tillit forekommer det i mindre grad konflikter, rettslige prosesser og formaliteter. I økonomiske termer sies det at sosial tillit reduserer transaksjonskostnader i økonomien, som betyr kostnader knyttet til å sikre at avtaler blir overholdt (Andreasson 2017, s. 8). Den norske velferdsmodellen bygger på høy deltakelse i arbeidslivet, basert på små inntektsforskjeller, et velferdssamfunn som er godt bygd ut for alle og et bredt skattegrunnlag (Skulberg, 2017). Høy tillit og vilje til samhold trekkes ofte frem som en viktig forklaring på utviklingen av det norske velferdssamfunnets kvaliteter (Skulberg, 2017). Det er bred enighet om at tillit til de folkevalgte er av stor betydning. Når tillit vurderes som så viktig, vil et innledende spørsmål være hvor og hvordan tillit skapes eller formes (Skulberg, 2017).

Problemstilling

Problemstillingen til oppgaven er valgt på bakgrunn av studiet vårt og saker vi har lest om i nyhetene. Dette har vekket stor interesse for politikk og politikere. De siste tre årene har vi lært om hvordan samfunnet fungerer, hvordan beslutninger tas og hvordan tillit er en essensiell del av dette. Vi er derfor særlig opptatt av den politiske tilliten. Vi ønsker å få svar

på hva samfunnsvitenskapelig teori og empiri sier om tillit på bakgrunn av følgende problemstilling:

«Hva er politisk tillit og hva har betydning for dette på samfunns- og individnivå?»

Videre har vi også tre underproblemstillinger:

1. Hva er sosial tillit?
2. Hva er sammenhengen mellom sosial og politisk tillit?
3. Hvorfor er tilliten høy i de nordiske landene og hva kan påvirke denne?

Oppgavens struktur

I oppgaven skal vi ta for oss hva tillit er, både politisk og sosial, med hovedvekt på førstnevnte. I tillegg skal vi se på hva det er som har betydning for tillit på samfunnsnivå og individnivå, og nærmere på hvorfor tilliten er høy i de nordiske landene. Avslutningsvis ser vi på hva som kan påvirke tilliten. Oppgaven struktureres i fem kapitler. Kapittel 1 tar for seg innledningen. Her presenterer vi kort en aktuell artikkel som kontekstualiserer tillit, for deretter å presentere problemstillingen og kort skrive om oppgavens struktur. Kapittel 2 tar for seg bakgrunnen for oppgaven, både fra vårt perspektiv og fra et forskningsperspektiv med noen grafiske fremstillinger om tillit i de nordiske landene. Kapittel 3 tar for seg metode, her kommer det en redegjørelse for valg av metode, kildekritikk og fremgangsmåten i søken etter litteratur. Kapittel 4 er redegjørelsen for oppgaven og tar hovedsakelig for seg tre aspekter, der det første er hva politisk og sosial tillit er. Videre ser vi på sammenhengen mellom de to formene for tillit, og til slutt ser vi på faktorer som har betydning for politisk tillit, både på samfunns- og individnivå. I kapittel 5 vil vi drøfte hvorfor tilliten er så høy i de nordiske landene og hvordan ulike faktorer kan påvirke tilliten i fremtiden.

Kapittel 2 – Bakgrunn

Personlig bakgrunn

Tillit er avgjørende for at et samfunn skal kunne være stabilt, demokratisk og rettferdig, både med tanke på tillit mellom mennesker og med tanke på tillit mennesker har til

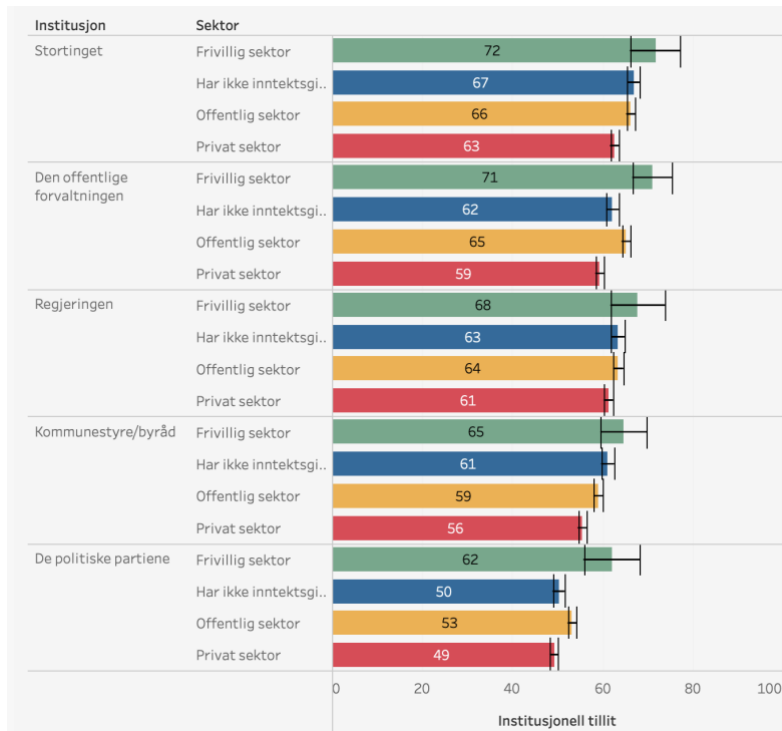
samfunnsinstitusjoner. Formålet med oppgaven er å øke vår kunnskap rundt politisk tillit og opparbeide oss dypere innsikt i ulike faktorer som er med på å påvirke denne tilliten. Vi ønsker å finne ut hva det er som gjør at vi og de andre nordiske landene har såpass høy politisk tillit. For at velferdsstaten skal fungere best mulig er det viktig at befolkningen stoler på de som tar beslutningene, og som skal forvalte midlene vi har. I løpet av studietiden har vi opplevd hendelser som NAV-skandalen, COVID-19 pandemien, pendlerboligskandalen og ikke minst det som skjer med forsvarsminister Odd Roger Enoksen, som pågår mens vi skriver denne bacheloroppgaven. Det har med andre ord skjedd mye de siste årene som har hatt innvirkning på livene våre og samfunnet vårt

Eksempler på dette kan være «den solbergske parlamentarismen». Hvordan skal vi kunne stole på at regjeringen gjør det beste på våre vegne hvis Statsministeren ikke kan kontrollere sine egne statsråd? Eller pendlerboligskandalen aftenposten kunne avsløre høsten 2021. Denne saken har ført til at en rekke høyprofilerte politikere har måttet trekke seg som statsråd, stortingspresident eller sine verv som stortingspolitikere. Eller NAV-skandalen som kom frem i media i 2019. Her kunne vi lese om hvordan vanlige borgere har blitt behandlet som kriminelle pga. feiltolkning av EU sitt regelverk. Er det slik at politikere skal slippe lettere unna hvis de gjør noe ulovlig enn hvis vanlige folk gjør det? Det er på bakgrunn av saker som dette og på grunn av studiet vårt at vi har fattet interesse for politisk tillit, og vi vil bruke denne oppgaven til å forstå mer av fenomenet.

Teoretisk bakgrunn

Det er vanlig å dele tillit i to kategorier, horisontal- og vertikal tillit. Horisontal tillit, handler om tilliten vi mennesker har oss imellom og brukes til å måle sosial kapital, et eksempel på dette kan for eksempel være tilliten befolkningen hadde til hverandre under pandemien og at alle fulgte de reglene og retningslinjene som var satt av Regjeringen. Vertikal tillit, også kalt institusjonell tillit, handler om tilliten vi mennesker har til ulike samfunnsinstitusjoner og ser nærmere på samfunnsdeltakelse, eksempler på dette kan være tilliten befolkningen har til et rettfærdig rettsvesen, til politikerne på Stortinget eller til politiet. (Barstad & Sandvik, 2015, s. 38).

Figur 1

Tallene er hentet fra Innbyggerundersøkelsen 2021. Innbyggerundersøkelsen regnes som Norges mest omfattende undersøkelse og hensikten er å måle befolkningens inntrykk av og erfaringer med offentlige tjenester og det å bo i Norge. Formålet med undersøkelsen er å utvikle et bedre kunnskapsgrunnlag for å vurdere utviklingen av tjenester på tvers av sektorer, i tillegg til å gjøre offentlige virksomheter bedre. Ved å se på figuren over kommer det frem at personer som arbeider i offentlig og frivillig sektor, gjennomgående har høyere tillit til alle de politiske institusjonene enn personer som arbeider i privat sektor. Frivillig sektor har høyere usikkerhetsestimater fordi det er relativt få som oppgir å være ansatt i frivillig sektor (DFØ, 2021). Videre skriver DFØ (2021) at vi likevel kan fastslå at de som jobber i frivillig sektor har høyere tillit enn de som jobber i de andre sektorene, inklusiv offentlig sektor når det kommer til de politiske partiene og offentlige forvaltning.

Innbyggere som jobber i privat sektor gir dårligere score til alle de politiske institusjonene, sammenlignet med de som arbeider i offentlig sektor (Ipsos, 2021). Ut fra tabellen ser vi at forskjellen er størst når det gjelder tillit til den offentlige forvaltningen. I den andre enden ser vi at forskjellene er minst når det gjelder tillit til kommunestyre og byråd, regjering og

Storting. Figuren viser også at de uten inntektsgivende arbeid har gjennomgående litt høyere tillit til de politiske institusjonene sammenlignet med de som arbeider i privat sektor. Denne gruppen har dog mindre tillit enn de som arbeider i offentlig forvaltning.

Kapittel 3 – Metode

Metodekapittelet er ment å presentere metode, valg av forskningsdata og forklare bakgrunnen for dataen som er blir benyttet i oppgaven. Når en skal velge metode for forskningen skriver Olav Dalland at «Begrunnelsen for å velge én bestemt metode er at vi mener at akkurat den metoden egner seg best til å belyse ... eller problemstillingen på en best mulig måte» (Dalland, 2020, s. 53). På bakgrunn av problemstillingen og bacheloroppgavens størrelse har vi i denne oppgaven derfor valgt å benytte oss av litteraturstudium som metode for bacheloroppgaven.

Valg av metode - litteraturstudium

Metode er hentet fra det greske ordet «*methodos*» og betyr «å følge en bestemt vei mot et mål» (Johannessen, Tufte, & Christoffersen, 2016, s. 25). Samfunnsvitenskapelig metode forklarer fremgangsmåten til hvordan vi skal hente inn informasjonen om den sosiale virkeligheten, hvordan denne informasjonen skal analyseres og den forteller oss om samfunnsmessige forhold og prosesser (Johannessen, Tufte, & Christoffersen, 2016, s. 25). Samfunnsvitenskapen forsker på mennesker og deres meninger og oppfatninger. Derfor er det viktig at en forsker kan forsvare antakelsene han forsker på og hvorvidt de stemmer overens med virkeligheten og valget av metode er med på å bestemme hvorvidt antakelsen kan sies å være riktig eller ikke.

Litteraturstudium som metode går ut på å benytte seg av data fra eksisterende teori, forskning og fagkunnskap (Dalland, 2020, s. 199). Litteraturen som skal benyttes må systematiseres gjennom å samle inn dataen, vurdere den og sammenfatte den (Støren, 2013, s. 17). Hovedessensen til et litteraturstudium er å søke etter vitenskapelige originalartikler i relevante databaser og anvende litteraturen i sammenheng med problemstilling og tema (Støren, 2013, s. 37).

Hvorfor litteraturstudium

Valget om å bruke litteraturstudium som metode er tatt på grunnlag av flere årsaker. Først og fremst er politisk tillit et omfattende tema å forske på, og et såpass stort og komplekst tema som krever mye data for å kunne få validitet på forskningen. Med andre ord kreves det mange respondenter for å kunne gi et representativt og godt bilde av hva befolkningen mener om den politiske tilliten vi har her i landet. Det vil derfor være smartere å benytte tidligere undersøkelser som f.eks. innbyggerundersøkelsen til direktoratet for forvaltning og økonomistyring (DFØ) enn hvis vi skulle samlet inn egne data. Det ville vært både tidkrevende og lite hensiktsmessig for oss å hente inn egne data til denne oppgaven ettersom dataene vil dekke langt mindre enn det eksempelvis innbyggerundersøkelsen til DFØ gjør. Ved å benytte oss av etablert og anerkjent data i form av forskningsprosjekter og litteratur, vil vi kunne gå mer i dybden i forskningen og samtidig drøfte problemstillingen vår grundigere. Vi anser derfor litteraturstudium som best egnet for denne bacheloroppgaven for å besvare problemstillingen vår.

Litteratursøk

I dette underkapittelet vil vi gå gjennom om hvordan vi har funnet frem til den litteraturen og forskningen vi har brukt i løpet av oppgaven. Underveis mens vi har gått igjennom litteratur har vi hatt et stort fokus på at litteraturen som er blitt valgt har vært relevant og at dataen er pålitelig og troverdig. Et grunnleggende aspekt i all forskning er dataens pålitelighet og validitet (Johannessen, Tufte, & Christoffersen, 2016, s. 36 og 66). Relabilitet er knyttet til hvor nøyaktig dataen til undersøkelsen er, dette er knyttet til hele prosessen (hva som samles inn, hvordan det samles inn og hvordan det bearbeides). Validitet er knyttet til hvor gyldig dataen til undersøkelsen er, mer bestemt hvor godt eller relevant dataen representerer fenomenet som forskes på (Johannessen, Tufte, & Christoffersen, 2016, s. 66).

I søkeprosessen etter relevant litteratur og forskning har vi benyttet oss av snøballmetoden. Snøballmetoden brukes hovedsakelig i kvalitative undersøkelser og går ut på at en bruker en kilde til å finne neste kilde. Søkeprosessen vår har hovedsakelig bestått av søk i databasen

«Oria», men vi har også benyttet oss av «Business Source Elite» og «google scholar». Når vi har søkt på databasene har vi brukt søkeordene «tillit», «politisk tillit», «political trust» og «sosial tillit». Søkene våre har ledet frem til en del artikler og avhandlinger, og vi så raskt at de aller fleste henviste til «klassikerne» innenfor litteraturen om politisk og sosial tillit, med klassikerne menes personer som Robert Putnam, Kenneth Newton, Bo Rothstein og Eric M. Uslaner. Ved å fant ut at det å «følge etter» kildene og gå dirkete til personene som kildene henviser til var en meget god måte å jobbe på, ettersom litteraturen som ble henvist til allerede var pålitelig å bruke.

Kildekritikk

Kildekritikk består av to sider. Den første går ut på å finne den litteraturen som er best belyser problemstillingen, også kjent som kildesøking eller litteratursøking. Den andre går ut på å redegjøre for den litteraturen en har anvendt i oppgaven (Dalland, 2020, s. 143). For å sikre at en oppgave er troverdig og faglig korrekt må det komme tydelig frem underveis *hvorfor* og *hvordan* en bestemt kilde er valgt (Dalland, 2020, s. 143). I denne oppgaven har vi valgt å hovedsakelig benytte internasjonal og nordisk litteratur, men vi har også benyttet andre master/bacheloroppgaver til en viss grad. Valget av litteratur har vært preget av en nøye vurdering hvorvidt kilden er relevant eller ikke. Gyldigheten til litteraturen har alltid vært å anse som god ettersom kildene våre og vi selv hovedsakelig har benyttet oss av det «klassikere» sier innenfor temaet. Litteraturens relevans har vi i hovedsak vurdert ut fra hvem som har skrevet kilden og hvor den er skrevet. En del av litteraturen vi referer til i løpet av oppgaven er skrevet på engelsk og på grunnlag av dette kan det forekomme eventuelle feiltolkninger i oversettelsen eller i vår forståelse av innholdet, men dette har vi jobbet nøye med å forhindre.

Forskningsetikk har en sentral plass i all forskning som gjennomføres, og går ut på at en vurderer forskningen opp mot samfunnets normer og verdier (Dalland, 2020, s. 168). En må vurdere hele prosessen, fra planlegging og problemstilling til valg av metode og anvendelse av resultatene. Ettersom dette er en litteraturstudie og ikke en ren kvantitativ eller kvalitativ studie blir det viktige her å vurdere eksisterende data og forskning. Her er det viktig at man er kritisk til kildene en finner, og at det foreligger faktisk forskning bak det som er skrevet og

ikke egne tanker. Videre er det viktig at en ikke gjengir informasjon uten å henvise til den som har skrevet det eller at en bevisst unngår å henvise til kilden av verket (Dalland, 2020, s. 161). Vi satt av en del tid til å vurdere de kildene som har blitt valgt og på å henvise til forfatterne bak kildene våre.

Presentasjon av litteratur

Litteraturen vi har benyttet i oppgaven er skrevet av kjente forskere på området, blant annet Robert Putnam's bok fra 2000 *Bowling Alone* og Kenneth Newton's *Trust, Social Capital, Civil Society, and Democracy* fra 2001. I tillegg har vi benyttet oss av artikler skrevet av Bo Rohtstein og Eric M. Uslaner, samt diverse litteratur som belyser hva de nordiske landene står overfor nå og i tiden som kommer. Eksempevis har den svenske analytikeren Ulf Andreasson utarbeidet en rapport han har kalt *tillit – det nordiske gullet* som handler om de nordiske velferdsstatenes suksess.

Kapittel 4 – Hva sier litteraturen?

Hva er tillit?

Før en ser nærmere på begrepene politisk og sosial tillit, kan det være greit å se på hva tillit er og samspillet det har med demokrati, siden dette er grunnlaget for politisk tillit. Spørsmålet om hvordan tillit oppstår, varierer og er sammensatt med tanke på hvilken form for tillit det snakkes om. Ifølge Barber (1983) og Granovetter (1985) ses tillit som et sett av sosialt lærte og sosialt bekreftede forventinger folk har til hverandre, fremfor rasjonelle overveielser. Zmerli og van der Meer skriver at tillit vil si en persons egen vurdering av at en annen person har både motivasjon og kompetanse til å handle i hans eller hennes interesser og vil gjøre det uten å overvåke (Zmerli & van der Meer, 2017, s. 33). Lars Gauden-Kolbeinstveit skriver at en sentral teori om tillit er at den fremmes gjennom likhet langs flere dimensjoner, eksempelvis gjennom kultur, økonomi, kjønn, etnisitet etc. Likhet skaper gjenkjennelse, som igjen fremmer tillit (Gauden-Kolbeinstveit 2015, s. 4).

Tillit og demokrati har et vesentlig, men paradoksalt forhold til hverandre. Når folk stoler på noe eller noen, gir de fra seg en viss kontroll over sin egen selvbestemmelse til andres vilje.

Ved å gjøre dette kan de imidlertid øke sine kollektive evner, nettopp fordi tillit muliggjør samarbeidende arbeidsdelinger, og gjør det uten tvangsbyrder eller andre kostbare organiseringsmidler (Zmerli & van der Meer, 2017, s. 33). Med demokrati menes hvordan et land styres. Kjennetegnet til et demokrati er at det er folket som styrer og at de som handler på vegne av oss (politikere) blir valgt gjennom valg. Sagt på en annen måte er demokrati, systemene av institusjoner og foreninger som gjør folk i stand til å engasjere seg i et kollektivt selvstyre med hensyn på saker som påvirker deres selvbestemmelse (Zmerli & Van der Meer, Handbook on Political Trust, 2017, s. 33)

Litteraturen om tillit er preget av mange perspektiver og hvordan man skal måle tillit er også omstridt. Valget av en indikator kan føre til ulike konklusjoner om hvorvidt og hvorfor tillit fører til samarbeidsatferd eller om sosial og politisk atferd er relatert eller distinkt (Uslaner 2018, s. 6). Den amerikanske professoren i statsvitenskap Robert Putnam gjorde leserne oppmerksomme på den synkende sosiale kapitalen i USA (Putnam, 2000). Rundt om i hele vesten har etniske konflikter og hatforbrytelser blitt store kilder til bekymring. Eksempelvis har de historisk dominerende politiske partiene i USA enten blitt revet i stykker av opprørere som Donald Trump i USA eller fordrevet som dominerende politiske krefter som i Frankrike, Nederland og til dels Storbritannia (Uslaner 2018, s. 6).

Politisk tillit

Det engelske begrepet *political trust* er en viktig indikator på politisk legitimitet (Segaard, 2020). *Political trust* er fortsatt et utbredt tema innenfor statsvitenskapelig forskning. En stor mengde empirisk forskning som omhandler konsekvenser av *political trust* har vist at innbyggere med lavere grad tillit overfor politiske institusjoner mer sjeldent engasjerer seg i institusjonaliserte former for politisk deltakelse og oftere påtar seg systemutfordrende politisk atferd. I tillegg til dette er de også ifølge Marien & Hooghe (2011) mindre sannsynlig å overholde gjeldende lover og regler. Med avgjørende implikasjoner for politisk deltakelse og lovlydig atferd, anses *political trust* å være en viktig indikator på legitimitet i demokratisk styrte stater. Tilsynelatende synkende politisk tillit i vestlige demokratier i løpet av de siste tiårene, har dermed tiltrukket seg betydelig vitenskapelig oppmerksomhet.

I boken *Bowling Alone* (2000) skriver Robert Putnam at det er viktig å skille mellom politisk tillit, og det han kaller sosial tillit. Man kan for eksempel ha høy tillit til menneskene i nabolaget, mens en kan ha lav tillit til sine myndigheter. Putnam forklarer likevel at det er en sammenheng mellom disse to formene for tillit.

Det å involvere seg både i lokalsamfunnet, og videre i frivillige organisasjoner øker den sosiale kapitalen i et samfunn. Organisasjoner som bygger opp om denne sosiale kapitalen er med å bidra positivt både internt og eksternt overfor demokratiet (Putnam R. D., 2000). Internt fordi da det å være medlem i et slikt fellesskap forhindrer enkeltmennesker i å bli tiltrukket av ekstremistgrupper som i hovedsak henvender seg til isolerte mennesker. Og eksternt fordi medlemmene her får mulighet til å uttrykke både forventninger og frustrasjon overfor sine myndigheter. Det er mye enklere å nå frem til myndighetene når man er mange sammenlignet med om man kun er en enkelt person (Putnam R. D., 2000). De som deltar i frivillig arbeid og organisasjonsvirksomhet deltar også i større grad i politiske kampanjer og benytter oftere stemmeretten sin, uavhengig av både akademisk bakgrunn og sosioøkonomisk bakgrunn (Putnam, 2000, s. 339). Sosial kapital medfører videre at deltakere blant annet får kunnskap om hvordan demokratiet fungerer, hvordan en organiserer seg, i tillegg til å delta i debatter (Putman, 2000, s. 338). Dersom færre deltar i den politiske diskursen, vil det kunne medføre at politikken blir mindre balansert, da medlemmer i befolkningen som befinner seg på ytterkanten i politikken i større grad velger å involvere seg i den offentlige debatten sammenlignet med de som ligger nærmere sentrum (Putnam, 2000, s. 342).

Politisk tillit er nært beslektet med begrepet legitimitet (Haugsgjerd & Seggaard, 2020, s. 12). Legitimitet defineres som det politiske systemets «evne til å skape og opprettholde troen på at de politiske institusjoner man har, er de som passer samfunnet best». Det betyr at hvorvidt et politisk system oppfattes som legitimt, er en subjektiv vurdering som vil variere fra person til person. Politisk tillit er et sentralt aspekt når det kommer til velgeres legitimitetsvurderinger av det politiske systemet. En ofte brukt forståelse av begrepet er at det handler om i hvilken grad politikken svarer til velgerens forventninger og ønsker. Mange studier anser høy politisk tillit som et gode i seg selv. Til tross for dette

argumenterer flere forskere for at en viss grad av mistillit er et sunt trekk i et demokrati, nettopp fordi det innebærer at befolkningen også er kritisk innstilt til makthaverne (Haugsgjerd & Segard, 2020, s. 13).

Innbyggernes tillit og deres forhold til politiske myndigheter er substansielt viktig nettopp fordi dette har påvirkning på den politiske deltakelsen og hvorvidt innbyggerne respekterer og overholder myndighetenes politikk frivillig (Norris, 2011, s. 245). En sterk politisk tillit kan bidra til å bygge solide stater og rettsstater, i tillegg til å styrke selve demokratiet (Norris, 2011, s. 245). Det er også med på å skape et varmere miljø både for den politiske ledelsen og statens offentlige virksomheter. Høy tillit bidrar også til å gi lederne et større handlingsrom til å styre mer effektivt, og bidrar til at offentlige institusjoner kan jobbe mer uavhengig (Hetherington 1998, s. 803).

Ifølge den tyske professoren Fritz Scharpfs er det to ulike politiske faktorer som bidrar til å forklare variasjon i politisk tillit (Haugsgjerd & Segard, 2020, s. 11). De to faktorene er *input* og *output-legitimitet*. *Input-legitimitet* skapes gjennom medvirkning og deltakelse, og denne formen for legitimitet bygges ved at politiske beslutninger blir gjort på en måte som involverer de som skal styres. Dette kan skje gjennom blant annet valgkanalen, men også ved mer direkte medvirkningsformer som eksempelvis folkeavstemninger. *Output-legitimitet* er en funksjon av de politiske resultatene som bunner ut av politiske prosesser. Man kan si at *output-legitimitet* bygges når politiske beslutninger bidrar til å tilfredsstille velgernes ønsker og behov. Eksempler på forhold som antas å bygge *output-legitimitet* er økonomisk vekst og lav arbeidsledighet. Økonomiens betydning viser seg også å ha betydning på valgdeltakelsen og stemmegivningen ved valg. Tidligere undersøkelser viser at regjeringsbærende partier får oppslutning når velgerne opplever at landets økonomi går bra (Haugsgjerd & Segard, 2020, s. 19). Høy grad av politisk tillit anses av mange studier som et gode i seg selv. Listhaug og Aardal (2011) snakker om politisk tillit som «et mål på et demokratis helsetilstand». I tillegg til en slik egenverdi, er politisk tillit viktig på grunn av at det har betydning for innbyggernes stemmegivning, og også andre former for politisk deltakelse.

Sosial tillit

Sosial tillit (også kjent som horisontal tillit) vil si den tilliten vi mennesker har til hverandre, og brukes gjerne som et mål på sosial kapital (Barstad & Sandvik, 2015); (Wollebæk & Seggaard, 2011). Wollebæk og Seggaard trekker frem at det hovedsakelig er tre grunnleggende forståelser på sosial kapital og at den som benyttes mest er Robert Putnam sin og at det er denne definisjonen de legger til grunn for boken sin (Wollebæk & Seggaard, 2011, s. 27). Putnam sin definisjon av sosial kapital lyder slik; «...features of social life – networks, norms, and trust – that enable participants to act together more effectively to pursue shared objectives» (Putnam R. , 1995). Videre trekker Wollebæk og Seggaard frem hvordan sosial tillit er en av grunnforutsetningene for samarbeid mellom individer. «Fjerner man oljen fra maskineriet, skjærer motoren seg raskt» (Wollebæk & Seggaard, 2011, s. 12). Bo Rothstein og Eric Uslaner (2005) skriver i *All for All* om hvordan mennesker med høy sosial tillit på individnivå er mer tilbøyelig til å delta i politikk, deltar mer i frivilligheten, at de er mer åpne for minoriteter, mer optimistisk overfor egne livsvalg og at de har et positivt syn på politiske (demokratiske) institusjoner. Dette positive mønsteret hevder også at kan overføres til samfunnsnivå. (Rothstein & Uslaner, 2005, ss. 41-42)

Ifølge Ulf Andreasson (2017) finnes det to tilnærminger som kan forklare fremveksten av sosial tillit. Den ene tilnærmingen vektlegger sosiale forhold, mens den andre legger mer vekt på det institusjonelle. Den første tilnærmingen peker på at sosial tillit sin fremvekst har skjedd på bakgrunn av konkrete faktorer som påvirker sosiale interaksjoner i samfunnet, eksempelvis gjennom engasjement i arbeidslivet og i sivilsamfunnet ellers, som er det viktigste for å bygge tillit i samfunnet på lang sikt. Den andre tilnærmingen legger i stedet mer vekt på politiske og økonomiske institusjoner i tillegg til sosioøkonomiske utfall. Disse tilnærmingene trenger ikke ses på som gjensidig utelukkende, men kan med fordel ses på som komplementære (Andreasson 2017, s. 15). Det blir også hevdet at personer med høy grad av tillit føler at de har større kontroll over livene sine og bedre livssjanser. I tillegg blir tillit også sett på som en viktig komponent i å fremme engasjement i storsamfunnet, samtidig som farene for kriminalitet reduseres og det enkelte individs lykke anses økt (Andreasson, 2017, s. 8).

Innenfor sosial tillit skiller en gjerne mellom det en kaller for generalisert tillit (tynn tillit) og spesialisert tillit (tykk tillit). Generalisert tillit (tynn tillit) vil si tillit mennesker har til noen de ikke kjenner eller har et personlig forhold til, mens spesialisert tillit går ut på personlige relasjoner eller begrensninger til visse grupper (Wollebæk & Seggaard, 2011, s. 108). Uslaner trekker frem den han kaller for «*moralistic trust*» (generalisert tillit på norsk) som en viktigere forklaring på tillit, enn den mer tradisjonelle definisjonen. Den tradisjonelle definisjonen av tillit er relativt annerledes og her defineres tillit som menneskers respons på pålitelig oppførsel fra andre. Det at mennesker kan stole på hverandre uten å kjenne hverandre og at den ikke er avhengig av tidligere livserfaringer, det er denne formen for tillit som gjør at vi mennesker bindes sammen (Uslaner, 2002). Uslaner skriver videre om hvordan effektene av høy tillit er med på å skape bedre og velfungerende myndigheter, en bedre omfordelingspolitikk, åpnere markeder og mindre korrupsjon. Uslaner trekker frem at det er nivået på økonomisk likhet som skiller tillitsfulle og ikke tillitsfulle land fra hverandre (Uslaner, 2002). Den sentrale ideen bak moralistisk tillit er at mennesker i stor grad deler de samme fundamentale moralske verdiene, og at mennesker ikke trenger å dele de samme verdiene eller ideologiske synene for å kunne ha tillit til hverandre. Her peker Uslaner på et sitat fra Fukuyama (1995, s. 153) som sier at tillit skapes når mennesker deler et sett med fundamentale moralske verdier på en slik måte at det skaper regelmessige forventninger om redelig og ærlig oppførsel (Uslaner, 2002, s. 3)

Sammenhengen mellom sosial og politisk tillit

Selv om politisk og sosial tillit er forskjellige, er det også en sammenheng mellom disse. Sosial tillit kan være basert på umiddelbart førstegangsmøte med andre, mens på den andre siden læres politisk tillit mer generelt indirekte og på avstand, ofte gjennom media. Akkurat som sosial tillit sies å være essensielt for et sivilisert sosialt liv, sies politisk tillit å være avgjørende for et demokratisk og stabilt politisk liv. Eksempelvis viser nyere forskning på området at politisk og sosial tillit øker sjansene betraktelig for at innbyggerne betaler skatt (Newton, 2009). Derfor forbedrer tillit de praktiske mulighetene for sosialt samarbeid, samtidig som risikoen for gratispassasjerer og innbyggere som utnytter systemet reduseres (Newton, 2009). I likhet med sosial tillit er politisk tillit også en refleksjon av ytre eller objektive forhold.

Putnam trekker frem sammenhengen mellom politisk og sosial tillit, Putnam fant eksempelvis ut at deltakelse i frivillig arbeid ofte fører til at innbyggere oftere benytter stemmeretten sin (Putnam, 2000, s. 339). Putnam trekker også frem at sosial kapital medfører til økt forståelse av hvordan samfunnet og demokratiet fungerer og at innbyggere blir mer åpne for å delta i offentlige debatter (Putman, 2000, s. 338). Det finnes to hovedperspektiver som kan forklare tillit, den ene forklaringen har sammenheng med samfunnet en bor i (samfunnsnivå), den andre har sammenheng med egenskapene til det enkelte individ (individnivå). Vi vil nå trekke frem faktorer som kan påvirke tilliten, både på samfunns- og individnivå.

Faktorer som forklarer tillit på samfunnsnivå

Velferdsstaten

Velferdsstaten og dens utforming kan ha stor innvirkning på innbyggeres tillit. Rothstein har skrevet uttalelige artikler som tar for seg sammenhengen mellom tillit og velferdsstater. Han kommer frem til at en befolkning som føler seg ivaretatt og trygg på at en selv og ens nærmeste vil bli tatt hånd om dersom det trengs, har høy tillit, både politisk og sosial. Det foreligger delte meninger om hvorvidt Skandinavia og dens velferdsstater er med på å svekke tillit eller ikke (Rothstein & Kumlin, 2005, s. 330-340). Sosial kapital bygges som nevnt tidligere «... features of social life – networks, norms, and trust – that enable participants to act together more effectively to pursue shared objectives» (Putnam R. , 1995).

I artikkelen til Rothstein og Kumlin skriver de om hvordan «mainstream social-capital theorists» mener at den viktigste forutsetningen for sosial kapital og et velfungerende demokrati, er den sosiale aksepten av normer for gjensidighet og nettverk for sivil engasjement. Her trekker de også frem et utsagn fra den Amerikanske sosiologen Alan Wolfe (1989) som argumenterer for at Skandinaviske velferdsmodeller «squeezes families, communities, and social networks» (Rothstein & Kumlin, 2005, s. 340). Rothstein og Kumlin skriver i sin artikkel at slike antakelser er i strid med foreliggende empiri og at sammenlignbare eller longitudinelle studier heller ikke kan bygge opp under slike påstander. Staffan Kumlin trekker frem tre kjennetegn på de skandinaviske velferdsmodellene, det ene

er andel av BNP, den andre er andel innbyggere som benytter ulike sosialprogrammer og det tredje er fasene gjennomsnittsborgere er i personlig kontakt med offentlige tjenester og velferdsprogrammer (Rothstein & Kumlin, 2005).

Det som ofte kjennetegner de Skandinaviske velferdsmodellene er at befolkningen i stor grad er preget av likhet og at det er små forskjeller mellom innbyggere, i motsetning til for eksempel USA. Rothstein og Uslaner trekker frem likhet i samfunnet som en mulig forklaring på hvorfor noen land har høyere tillit enn andre land (Rothstein & Uslaner, 2005). Her deler de likhet i to ulike dimensjoner, økonomisk likhet og likhet i muligheter (Rothstein & Uslaner, 2005, s. 47).

De skandinaviske landene er preget av en stabil økonomi, stabile styresett, satsninger på velferdsgoder som for eksempel helse og utdanning og høy valgdeltakelse er sentralt. I en analyse foretatt av Van Erkel og van der Meer (2016) trekker de frem tre makroøkonomiske forhold som forklarer bortimot all variasjon i politisk tillit over tid. De tre forholdene er arbeidsledighet, offentlig gjeld og handelsoverskudd. Det argumenteres for at økonomien har betydning for politisk tillit, ikke nødvendigvis for at innbyggerne sammenligner sitt lands økonomi med andre, men i større grad på grunnlag av historiske forventninger til hvor godt økonomien skal gå i sitt hjemland. Det betyr at tilliten til myndighetene i et land med en sunn økonomi kan være sårbar for økonomiske svingninger til tross for at økonomien likevel er god sammenlignet med andre land.

Korrupsjon

Rothstein og Uslaner trekker frem at en kan se et mønster mellom sosial tillit og korrupsjon. Mønsteret Rothstein og Uslaner henviser til er det samme mønsteret som vi nevnte tidligere i oppgaven under delkapittelet «sosial tillit». Tanken deres er at dersom det foreligger høy sosial tillit i et land, vil det landet i liten grad være preget av korrupsjon (Rothstein & Uslaner, All for All: Equality, Corruption, and Social Trust, 2005). «Hvor utbredt korrupsjon er i et samfunn er tett koblet til hvor godt styret av det samme samfunnet kan sies å være» (DFØ, 2021); (Norris, 2011)).

Tillit i seg selv har en meget usikker plass i menneskers oppfatning og den påvirkes av innbyggernes oppfatning om politikere og stat handler redelig. Hvis en opplever at politikere og institusjoner er vanskelig å stole på, vil dette medføre at det blir vanskeligere å stole på vanlige mennesker rundt seg. Korrupsjon påvirker derfor institusjonell- og sosial tillit (DFØ, 2021). Med tanke på hvor viktig tillit er for et demokratisk samfunn og hvor vanskelig den er å bygge opp igjen hvis den først skades, er det avgjørende at den opprettholdes. Å følge med på innbyggernes oppfatninger rundt korrupsjon er derfor svært viktig. Hakhverdian og Mayne presenterte i 2012 en studie som demonstrerer hvilken effekt korrupsjon har på politisk tillit og hvilken sammenheng den har med utdanning. Studien fant at konsekvensene for korrupsjon øker parallelt med utdanning (Hakhverdian & Mayne, 2012).

Heterogene og homogene samfunn

En befolkning sin sammensetting har mye å si for om samfunnet er preget av høy eller lav tillit. Det foreligger delte meninger på dette med heterogene og homogene samfunn. Putnam hevder for eksempel at tilliten er lavere når vi er omgitt av mennesker som er ulik oss selv, mens Uslaner hevder i sin bok «Segregation and Mistrust» (2010, s. 415) at det snarere er boligsegregering enn mangfold som fører til lavere nivåer av tillit. Heterogen vil si at noe er forskjellig eller ulike, mens homogen er det motsatte altså at noe er likt eller ensartet. Historisk sett har vi i Norge hatt et høytillitssamfunn der befolkningen har vært homogen, avsondret og litt enfoldig (godtroende) (Wollebæk & Seggaard, 2011, s. 52). Den økende migrasjonen og kommunikasjonen mellom kulturene fører til en stopper for godtroenheten, og særlig i byer og bydeler med en betydelig andel innvandrere er folk mer skeptiske og har mindre tillit (Wollebæk & Seggaard, 2011 s. 52).

Høytillitssamfunnet Norge skyldes altså at vi har vært et homogent, avsondret og til dels godtroende folk, men den økende migrasjonen og kommunikasjonen mellom kulturene fører til en stopper for denne godtroenheten (Wollebæk & Seggaard, 2011 s. 52). Vi blir konfrontert med det virkelige livets realiteter. Også sosialantropologen Thomas Hylland Eriksen spår en dyster fremtid for det norske samfunnet. Ifølge Hylland Eriksen var 1990-tallet preget av det han kaller hemningsløs nasjonalisme og peker på faktorer som OL på Lillehammer i 1994 og EU-avstemningen samme år. Nå er denne strømmingen erstattet av

det han kaller hjerteløs nyliberalisme, og det norske samfunnet er nå ribbet for tillitsskapende mekanismer (Wollebæk & Seggaard, 2011, s. 52). Uslaner på sin side ser ikke like mørkt på samfunnet som Hylland Eriksen. Han trekker frem at det har vært lite fokus på fordelene mangfold gir samfunnet. Større mangfold fører til eksempelvis økte lønninger, større fortjeneste og markedsandeler for bedrifter, bedre problemløsningsevne og mer innovasjon i organisasjoner (Uslaner, 2010, s. 415). Ifølge Uslaner opprettholdes og til og med øker tilliten om alle deler av befolkningen, når både majoritets- og minoritetsbefolkningen bor i samme nabolag og omgås sosialt. Disse funnene bygger på undersøkelser som er gjort i USA, Canada, Australia og Sverige. Sett sammen med funnene sine har Uslaner også hevdet at boligsegregering snarere enn mangfold fører til lavere nivåer av tillit. Her er Putnam helt uenig, han hevder at tilliten er lavere når vi er omgitt av mennesker som er ulik oss selv.

Faktorer som forklarer tillit på individnivå

Utdanning

Forskningslitteraturen vitner om at det er en tydelig positiv sammenheng mellom tillit og utdanning, og utdanning trekkes ofte frem som en faktor som har betydning for tillit, og jo høyere utdanning, jo høyere tillit (Barstad & Sandvik, 2015, s. 38); (Wollebæk & Seggaard, 2011)). Det synes å være bred politisk enighet i Norge om at et høyt nivå av tillit er en viktig del av samfunnet. Undersøkelsen *European Values Study* fra 1999 til 2009 viser at det har vært en økning i utdanningsnivået i hele Europa, men at økningen er størst i de nordiske landene (Skulberg, 2017). Tilliten blant de med høy utdanning har vært gjennomgående høy i begge undersøkelsene, og Wollebæk & Seggaard (2011) er ikke i tvil om at undersøkelsene levner liten tvil om at det er en sterk kobling mellom tillits- og utdanningsnivå. Putnam (2000) identifiserer utdanning som en mulig motkraft til den svekkede sosiale kapitalen. Videre argumenterer han for at utdanning er den sterkeste faktoren som kan forutsi sivil engasjement og sosial kapital. Wollebæk & Seggaard (2011) hevder at Putnam legger for stor vekt på aktiviteten til frivillige organisasjoner, og det pekes på at andre arenaer for sosialisering, eksempelvis skole og jobb, trolig er langt viktigere.

Kjønn

Dehley og Newton viser til et funn Orlando Patterson fant i 1999, her fant Patterson at kvinner i USA til tider viser signifikant mindre tillit enn menn, men at kjønn generelt påvirker tilliten i liten grad i vestlige land (Newton, Trust, Social Capital, Civil Society, and Democracy, 2001). Hvorfor kjønn i seg selv skal påvirke tilliten undres Dehley og Newton seg, og de trekker frem to mulige forklaringer på dette. Den ene baserer seg på at kvinner føler seg kjønnsdiskriminert og at de er mindre suksessfulle sosialt, den andre går ut på at instinktet kvinner har til å passe på barna sine gjør at kvinner blir mer forsiktig og mindre tillitsfulle (Delhey & Newton, 2003). Dehley og Newton presenterer avslutningsvis at det er lite som beviser at tillit påvirkes av alder, utdanning og kjønn (individfaktorer). De trekker fram kjønn kun påvirker USA og Sveits, utenom dette sier funnene deres at individfaktorer i stor grad ikke påvirker tillit og at en heller må se på samfunnsfaktorer til å forklare dette (Delhey & Newton, 2003, s. 110).

Dette står derimot i strid med det Marien og Hooghe viser til, *“Previous research has indicated that age, gender, level of education and religion have a strong impact, both on political trust and on law-abiding attitudes (Hetherington 2005; Halman 2007).”* (Marien & Hooghe, 2011, s. 275). Marien og Hooghe fant blant annet at politisk tillit er høyere blant eldre respondenter, og at kvinner og lavere utdannede til en viss grad har mer tillit. Kvinner har en mer konservativ holdning når det kommer til skatte- og trygdesvindler. Barstad og Sandvik finner også lignende resultater i deres presentasjon av levekårsundersøkelsen.

Alder

Levekårsundersøkelsen fra EU-SILC i 2014 kunne fortelle oss at det er aldersgruppen fra 45-66 år som har høyest andel mellommenneskelig tillit. Her skårer 76 prosent av personene i denne aldersgruppen i gjennomsnitt 14/20 poeng eller mer på de to påstandene som tar for seg mellommenneskelig tillit. Videre sier data fra denne undersøkelsen at det er de yngste, som har minst tillit til folk flest. Her skårer «kun» seks av ti personer i alderen 16-24 år høyt på mellommenneskelig tillit, dette står i kontrast med andre studier som viser til at yngre i dag er mer tillitsfulle sammenlignet med tidligere generasjoners unge til en viss grad ((Barstad & Sandvik, 2015); (Wollebæk & Seggaard, 2011)). Putnam er svært positiv til

påstanden om at alder påvirker tillit negativt, han skriver i «*Bowling alone*» at yngre generasjoner mangler den mer tuffe oppveksten eldre generasjoner vokste opp med. Han mener at dagens generasjon vokser opp i en verden der velstand, materialisme og individualisme er sentralt. Wollebæk og Seggaard viser på sin side til resultater fra Europa som direkte motiser det Putnam sier. «Unge i 2009 er mer tillitsfulle enn eldre i 1999 i alle deler av Europa.» (Wollebæk & Seggaard, 2011, s. 68) viser til data som bekrefter at generasjonsutskiftingen jobber for tilliten i Europa, ikke mot. Men det foreligger en generell aksept at unge er noe mindre tillitsfulle enn middelaldrende og at tilliten øker etter hvert som en blir eldre. Dette ser en blant annet i forskningen til Marien og Hooghe som viser at eldre respondenter har mye lavere terskel når det kommer til å godta ulovlig oppførsel enn de yngre respondentene (Marien & Hooghe, 2011, ss. 276-278).

Inntekt

Sammenhengen mellom utdanningsnivå og husholdningsinntekt påvirker mellommenneskelig tillit i stigende grad, og empirisk forskning viser at inntekt har en klar sammenheng med tillit (Wollebæk & Seggaard, 2011). Wollebæk & Seggaard (2011) viser til utviklingen i Europeiske lands husholdningsinntekt over en 10 års periode og dens signifikante effekt, særlig Norden og Vest-Europa skiller seg positivt ut her. I egalitære samfunn slik som de nordiske landene er effekten av inntektsforskjeller mindre enn i land med en svak økonomisk posisjon og manglende muligheter for forbedring (Wollebæk & Seggaard, 2011, s. 69). Det er også mulig at en gjennom å være åpen og tillitsfull har fått flere muligheter enn andre og tatt disse mulighetene til å få høyere inntekt. Dette er ikke stadfestet empirisk med den dataen Wollebæk og Seggaard (2011) benytter seg av, men det åpner for en mulig tolkning at sosial mobilitet kan være en forklaring på forholdet mellom inntekt og sosial tillit (Wollebæk & Seggaard, 2011, s. 69).

Deltakelse i frivillige organisasjoner

Sosial tillit kjennetegnes av flere faktorer og her har deltakelse i frivillige organisasjoner en sentral plass. «Deltakelse på andre arenaer enn i arbeidslivet er også viktig for tillit mellom mennesker» (DFØ, 2021). Deltakelse i frivillige organisasjoner kan være mer enn et medlemskap i f.eks. Røde Kors. Marien & Hooghe (2011) trekker frem blant annet religiøse

organisasjoner, politiske partier, kulturaktiviteter som sang, dans, teater og sport. I artikkelen «SOCIAL TRUST – THE NORDIC GOLD» trekker Rothstein og Holmberg frem viktigheten av Putnam sitt arbeid om sosial tillit og sosial kapital og samspillet mellom frivillige organisasjoner og samfunnet. Putnam skriver at ved å være aktiv i frivillige organisasjoner lærer mennesker to ting, det ene er viktigheten av positiv gjensidighet og det andre er å utvikle sosial tillit (Rothstein & Holmberg, 2020, s. 12). Kenneth Newton trekker frem i artikkelen «Trust, Social Capital, Civil Society, and Democracy» et sitat fra «*Habits of the Heart: Individualism and Commitment in American Life*» at ved å delta i frivillige organisasjoner lærer mennesker «habits of the heart», med andre ord spiller frivillige organisasjoner en rolle for hvem vi er som personer og det er viktig at vi viser medborgerskap til andre.

Videre utviklet Putnams syn en ny politisk agenda, en agenda der en reduserer statens velferdssystem og erstatter dette med frivillige organisasjoner. Det argumenteres for at dersom staten tar ansvar for det meste av sosiale tjenester, trenger ikke mennesker å utvikle og opprettholde tillitsfulle relasjoner og investere tid og energi i sosiale nettverk (Rothstein & Holmberg, 2020, s. 12; Cohen & Arato 1993). Kenneth Newton trekker frem hvordan frivillige organisasjoner skiller seg ut fra andre sosiale institusjoner, for det er som Newton sier helt frivillig. “*Membership is entirely up to individuals who engage in a set of cooperative activities to achieve their mutual goals, whatever these may be.*” (Newton, Trust, Social Capital, Civil Society, and Democracy, 2001). Newton presenterer videre hvordan frivillige organisasjoner påvirker tillit på både individnivå og samfunnsnivå. På individnivå er frivillige organisasjoner med på å lære bort tillit og sosial forståelse eller interaksjon, de er med på å lære bort empati, samarbeid, kompromiss, allsidighet og medmenneskelighet.

Sosial kapital

For at et samfunn skal kunne være velfungerende er vi mennesker nødt til å stole på hverandre (Rothstein & Holmberg, 2020, s. 3). Samfunn med høye nivåer av mellommenneskelig tillit, også kjent som sosial kapital, er kjent for å være mer effektive, fleksible og raske, og økonomer konkluderer med at transaksjonskostnadene reduseres ved høy tillit og øker ved lav tillit. Flere mottakertransaksjoner er bra for samfunnet som helhet

og for de involverte partene (Rothstein & Holmberg, 2020, s. 3). Rothstein og Holberg peker på at en av hovedårsakene til at de Nordiske landene har vært såpass suksessfulle når det kommer til livskvalitet, helsevesen, lav korrupsjon, økonomisk vekst og stabile styremakter er på grunn av «*exceptionally high levels of social trust in these countries*» (Rothstein & Holmberg, 2020, s. 3). Kenneth Newton skriver “*It is not surprising that those who are doing well in society are more likely to express social trust than those doing less well, but even so the association is not at all strong.*” (Newton, 2001). Kjennetegn på personer med høy tillit er de med høy inntekt, høy utdanning og høy sosial status, og dette finner en ofte hos menn og middelaldrende mennesker.

Tidligere i oppgaven sett på velferdsstaten, og hvordan Rothstein og Uslaner peker på en mulig forklaring på hvorfor noen land har høyere tillit enn andre land, er på grunn av likhet i muligheter og økonomi. Denne forklaringen hevder Rothstein og Uslaner også kan forklare hvordan sosial tillit skapes (Rothstein & Uslaner, 2005, s. 42). Ved å etablere en universell sosialpolitikk vil dette skape likhet med tanke på økonomi og muligheter, som igjen vil skape sosial tillit. Likevel er de noe pessimistiske når det er snakk om utviklingsland og postsosialistiske land. (Rothstein & Uslaner, 2005, s. 43).

Kapittel 5 – Diskusjon: Hvorfor er tilliten høy i de nordiske landene og hva kan påvirke denne?

Tilliten i de nordiske landene

Tillit regnes som en helt avgjørende faktor som ofte blir trukket frem for at de skandinaviske velferdsstatene er så vellykkede (Tvedt, 2022). I Skandinavia er det høy grad både av sosial og politisk tillit, som vil si at vi stoler på hverandre og at samfunnets institusjoner fungerer på en god måte (Tvedt, 2022). Dette er med på å gjøre at vi klarer å arbeide sammen om store og krevende prosjekter, slik som eksempelvis velferdsstaten. I alle de nordiske landene er man opptatt av å fordele makten på flere instanser. På denne måten er befolkningen sikret mot at all makten havner hos en person, som i eksempelvis Russland, der så godt som all makt er samlet hos Vladimir Putin. I Norge står folkesuverenitetsprinsippet sterkt og dette går ut på at all makten ligger hos folket og at det er befolkningen som gir fra seg makten til

politikere til å handle på våre vegne. Det er valg hvert fjerde år her i landet, og her får folket selv mulighet til å påvirke hvem som skal styre landet. Hvis politikerne ikke lenger har folkets tillit, blir de byttet ut. Denne tryggheten sammen med gode velferdstatssmodeller, lite korrupsjon, og velfungerende samfunnsinstitusjoner er med på å gjøre de nordiske landene til noen av de mest tillitsfulle landene i verden.

Gjennom å være folkevalgt har man fått samfunnets tillit til å ivareta folkets interesser på en åpen og etisk god måte (Helgesen & Hansen, 2019, s. 36). Tillit mellom samfunnet og folkevalgte er en grunnleggende forutsetning i Norges demokrati. Åpenhet er en forutsetning for at tillit skapes. God informasjon og åpenhet i beslutningsprosesser er viktig for å sikre god demokratisk styring og tillit. Åpenhet overfor innbyggerne skapes gjennom god informasjon, gjennom offentlighetsprinsippet og ved å tillate innsyn når dette etterspørres, og å vise frem prosessen og grunnlaget for beslutningene som fattes, og uenighetene som oppstår underveis.

Deltakelse ved valg

En viktig faktor i et demokrati er valgoppslutning. I Norge var det ved siste Stortingsvalg en stemmeoppslutning på 77,2% (SSB, 2021). Forskning gjort på dette området viser at regjeringsbærende partier vinner oppslutning når innbyggerne opplever at økonomien går godt. Dette gjelder særlig ettersom politiske institusjoner i Norge er en del av maktfordelingsprinsippet som vi har her i landet. Det er noe som gjør det enkelt for innbyggerne å stille politikere til ansvar gjennom valg. Det har lenge vært en utbredt tanke innen forskningslitteraturen at økonomiske forhold i liten grad spilte en rolle for politisk tillit. Tanken her var da at befolkningens tillit til det politiske systemet var såpass robust at det ikke ble påvirket av økonomiske svingninger. Denne oppfatningen er vist å endre seg etter utbruddet av finanskrisen i 2008. Studier har vist at styrken på det økonomiske tilbakeslaget etter denne krisen har spilt en stor rolle i forklaringen mellom den politiske tilliten mellom land, og over tid også i kjølvannet av finanskrisen.

Forhold som kan påvirke politisk tillit

Velferdsstater

De skandinaviske velferdsmodellene skiller seg klart ut fra resten av verdens velferdsmodeller. Det at en befolkning føler seg ivaretatt og trygg på at en selv og ens nærmeste vil bli tatt hånd om dersom det trengs har mye å si for mennesker. Derimot kunne Rothstein og Kumlin fortelle at det foreligger delte meninger om hvorvidt Skandinavia og dens velferdsstater er med på å svekke tillit eller ikke (Rothstein & Kumlin, 2005, s. 330-340). Hvilken påvirkning har dette hatt for de nordiske landenes tillitsnivå? Hvis en ser på tidligere undersøkelser som levekårsundersøkelsen, innbyggerundersøkelsen eller den europeiske samfunnsundersøkelsen kan en se en klar tendens om at tilliten i Norge er stabil, og at det er lite som tyder på at denne tilliten vil minke. I senere tid har forskning på politisk tillit vist seg å i større grad fokusere og interessere seg for betydningen av velferdsstatens innretning.

Kumlin og Haugsgjerd (2016) legger vekt på fire aspekter knyttet til velferdsstatens organisering og virkemåte:

- Innbyggernes evalueringer av hvordan offentlige tjenester og velferdsstatsordninger fungerer i praksis
- Velgernes egne erfaringer med ulike aspekter og institusjoner innenfor velferdsstaten
- Den samlede velferdsstatssjenerøsiteten i et samfunn
- Økonomiske kriser og de påfølgende konsekvensene for velferdspolitikken som ofte følger av slike dramatiske hendelser

Forskerne finner på alle disse fire punktene støtte til hypotesen om at velferdsstatens ytelse og organisering har konsekvenser for befolkningens politiske tillit. Befolkningen i de skandinaviske landene er i stor grad preget av likhet og små forskjeller mellom innbyggerne og det er denne likheten i samfunnet Rothstein og Uslaner trekker frem som en mulig forklaring på hvorfor noen land har høyere tillit enn andre (Rothstein & Uslaner, 2005). Når velgernes erfaringer med offentlige tjenester er gode og velferdsstatsordningene fungerer godt i praksis antas det økt politisk tillit.

Innvandring

Ifølge Amundsen (2020) viser noen studier at tillit mellom folk svekkes i mangekulturelle områder. Innbyggerundersøkelsen fra 2019 viste at 17 prosent av nordmenn har lav sosial tillit. Noen kjennetegn ved disse er at de er forholdsvis unge, under 35 år, de har lav utdanning, jobber i privat sektor, er uføre, er født i utlandet eller har foreldre som er født i utlandet. De menneskene som har lav sosial tillit i Norge er også i større grad enn den øvrige befolkningen mer negative til myndighetene. Spesielt er de negative til politikere (Amundsen, 2020). Denne gruppen mennesker mener i mye større grad enn andre at politikere er korrupte. Hva blir konsekvensene når mennesker med mindre tillit til hverandre kommer til land som Norge, hvor tilliten er høy?

Internasjonalt ser vi for eksempel at amerikansk samfunnsforskning på dette området har gjort funn på at den sosiale tilliten risikerer å bli svakere i samfunn der mange etniske grupper er bosatt. Putnam tar i boken «*Making Democracy Work*» fra 1994 for seg forskjellen mellom samfunnene i Sør- og Nord-Italia, og den store ulikheten mellom dem. Putnam hevdet i sin bok at mye av denne forskjellen skyldtes ulikheter i sosial tillit. Putnam har i senere tid også interessert seg for i hvilken grad innvandring til et land påvirker den sosiale tilliten. Her presenterer Putnam to forklaringer, henholdsvis det optimistiske synet og det pessimistiske synet. Den optimistiske teorien hevder at mennesker som befinner seg i flerkulturelle samfunn blir mer tolerante, i tillegg til at det skapes økt tillit til hverandre. Den pessimistiske teorien sier at grupper som lever i multikulturelle samfunn i større grad søker seg til sine egne, og får økt mistillit til andre. Hvordan passer Putnams syn inn i nordisk sammenheng? Det er ikke nødvendigvis slik at det som foregår i USA har direkte overføringsverdi til oss i Norden. I Norge og Sverige har forskning vist at kommuner der innvandrere utgjør en betydelig del av befolkningen, så er tilliten like høy som i kommuner med liten innvandrerbefolkning. Dermed er Norge fortsatt preget av å være et nokså homogent samfunn i motsetning til land som for eksempel USA, England eller Tyskland, men vi er stadig i utvikling og samfunnet er på vei til å bli mer heterogent. Hvorvidt Norge ender opp med et optimistisk eller pessimistisk syn på innvandring vil fremtiden vise.

Korrupsjon

Rothstein & Uslaner (2005, s. 53) skriver at ærlige myndigheter er avgjørende for gjennomføringen av universalistiske sosiale velferdsprogrammer. De skriver videre at det ikke nødvendigvis er en direkte kobling mellom en effektiv regjering og tillit, men at dersom en regjering er uærlig og undergraver tillit, medfører det at en universalistisk velferdspolitik er vanskelig å gjennomføre. Korrupsjon overfører ressurser fra den generelle befolkningen til elitene og med andre ord, tar fra de fattige og gir til de rike. Korrupte regjeringer har mindre penger å bruke på egne prosjekter, og presser derfor ned lønningene til offentlig ansatte. På sin side vil statlige ansatte dermed bruke mer tid på å øke sine lønninger istedenfor å tjene innbyggerne. Når politiske ledere gjør dette, vil det ikke utelukkende kun være færre ressurser å bruke på offentlige goder, men folket vil også ha mindre tillit til offentlige ansatte. Innbyggerne betaler kun høye skatter dersom de tror på at de får en rettferdig verdi tilbake, i form av offentlige goder. Korrupsjon vil dermed forverre forskjellene i samfunnet og føre til økt mistillit, i tillegg til å medføre til sosiale konflikter som taler mot en universell sosial velferdspolitik.

Et av de viktigste kjennetegnene på de nordiske landene er at det forekommer lite korrupsjon og at korrupsjonen som pågår ikke er av stor betydning. Hvis en for eksempel sammenligner Finland med Italia ser man at Finland scorer 85 poeng, mens Italia scorer 53 poeng på en skala fra 0-100 der 0 er veldig korrupt (se vedlegg 1). De nordiske landene troner høyt på korrupsjonsgrafen i kontrast til store deler av Øst- og Sør-Europa. Det som er interessant å se på da er at til tross for den høye tilliten som er så karakteristisk for Norge og de nordiske landene, er at det er relativt mange som tror at korrupsjon og nepotisme pågår i staten og i kommunen sin (DFØ, 2021). Innbyggerundersøkelsen avdekket i 2021 at så mye som 53 prosent mener at det forekommer nepotisme i kommunen de bor i, i noen eller stor grad. For staten lå tallet på 48 prosent. Tallene for korrupsjon var henholdsvis 38 prosent i kommunen, mens det i staten var 42 prosent. Videre er det fasinende og her se på hvordan den norske befolkningen stiller seg til dette spørsmålet sammenlignet med det teorien sier om politisk tillit og korrupsjon. Norge er et land med en høyt utdannet befolkning og ser en dette i sammenheng med forskningen til Hakhverdian og Mayne skulle tilliten i Norge vært litt lavere enn den er nå. For i 2012 kunne de vise til at konsekvensene

av korrupsjon øker parallelt med utdanning (Hakhverdian & Mayne, 2012). Her kan muligens Rothstein og Uslaner sin forskning forklare denne sammenhengen, for Rothstein og Uslaner trekker frem at jo høyere den sosiale tilliten er jo mindre korrupsjon forekommer. Norge er et land med meget høy sosial tillit og denne tilliten er jevn over hele landet (DFØ, 2021). Ser en på innbyggerundersøkelsen kan en se at tilliten er den samme i hele 8 av 11 fylker i landet, og at de tre siste fylkene sitt avvik er ubetydelig lite. Den sosiale tilliten i Norge er høy, og det er kanskje derfor korrupsjon ikke påvirker tilliten vår?

Heterogene vs. homogene samfunn

Er det vanskeligere å ha tillit til mennesker som er annerledes enn oss selv, og fører mer heterogene samfunn til sand i tilliten som smører samfunnshjulene? Uslaner mener at det er segregering, og ikke heterogenitet i seg selv som svekker den generelle tilliten i samfunnet. Wollebæk og Seggaard trekker frem et intervju der Nina Witoszek kommenterer hvordan den store internasjonaliseringen har påvirket landet. Det er spesielt i byer (og bydeler) som har en betydelig andel innvandrere at befolkningen blir mer skeptiske. Videre peker hun på at «...i de mer homogene samfunnene rundt om i landet, lever tillitstradisjonen videre.» (Wollebæk & Seggaard, 2011, s. 52). Witoszek antyder altså at urbane byer som Bergen og Trondheim og bydeler som Alnabru for eksempel er preget av mindre tillit enn det Otta, Røros og Steinkjer er. Er det vanskeligere å ha tillit til mennesker som er annerledes enn oss selv, og fører mer heterogene samfunn til sand i tilliten som smører samfunnshjulene? Uslaner mener at det er segregering, og ikke heterogenitet i seg selv som svekker den generelle tilliten i samfunnet. Wollebæk og Seggaard trekker frem et intervju der Nina Witoszek kommenterer hvordan den store internasjonaliseringen har påvirket landet. Det er spesielt i byer (og bydeler) som har en betydelig andel innvandrere at befolkningen blir mer skeptiske. Videre peker hun på at «...i de mer homogene samfunnene rundt om i landet, lever tillitstradisjonen videre.» (Wollebæk & Seggaard, 2011, s. 52). Witoszek antyder altså at urbane byer som Bergen og Trondheim og bydeler som Alnabru for eksempel er preget av mindre tillit enn det Otta, Røros og Steinkjer er.

Uavhengig av hvorvidt en tror på Uslaner eller Putnam når det kommer til segregering er det uansett tydelig at vestlige samfunn har blitt langt mer mangfoldig nå enn de var for et halvt

århundre siden. I eksempelvis USA utgjør nå minoritetsgrupper 30% av den amerikanske befolkningen og rundt 9% av den britiske befolkningen (Uslaner, 2010, s. 415). Segregering har vært knyttet til et bredt spekter av negative utfall. Mangfold har blitt hyllet for fordelene det gir samfunnet. Større mangfold fører eksempelvis til økte lønninger, større fortjeneste og markedsandeler for bedrifter, bedre problemløsningsevne og mer innovasjon i organisasjoner (Uslaner, 2010, s. 415). Så hvilke elementer er det som gjør at Norden kjennetegnes som tillitssamfunn? Det er hovedsakelig tre elementer som er gjensidig avhengig av hverandre. De tre faktorene er sterke sivilsamfunn, høy grad av systemtillit og sterk mellommenneskelig tillit. Et sterkt sivilsamfunn er en forutsetning for offentlige institusjoners legitimitet og folkets tilkobling til systemet. Offentlige institusjoners leveringsdyktighet blir bedre av tillitsfulle borgere som i mindre grad forventer og tror at andre utnytter systemet, og avstår derfor fra å gjøre det samme selv. Responsive og rettferdige institusjoner er med på å styrke mellommenneskelig tillit (Wollebæk & Seggaard, 2011 s. 74).

I dette systemet ligger det også en sårbarhet. Det er en vesentlig forskjell på mennesker som har tillit til institusjoner, og de som ikke har det. Ved et plutselig fall i systemtilliten, eksempelvis som følge av en mislykket NAV-reform, større korrupsjonsskandaler eller den nylige pendlerboligskandalen, vil hendelser som dette ha mer negative følger for tilliten mellom innbyggere her i Norge/Norden sammenlignet med andre europeiske land. Hvorfor er det slik? Dersom svekkelsen av det organiserte sivilsamfunnet vi har levd i det siste tiåret passerer et vippepunkt der ikke kun den individuelle deltakelsen går nedover, men den demokratiske infrastrukturen også forsvinner, vil dette få store konsekvenser. Dette vil være med på å koble innbyggere fra det politiske systemet, svekke troen på samarbeid og gjøre at den politiske tilliten vi har her i landet vil bli mindre.

Utdanning

Etter en kikk på forskningsfeltet tillit og utdanning, viste det seg raskt at koblingen mellom tillit og utdanning er en av de sterkeste koblingene på dette forskningsfeltet. Det er en tydelig positiv korrelasjon mellom mengden utdanning og mengden tillit. Dette er en kvantitativ sammenheng; jo mer utdanning man har, dess mer tillit har man, statistisk sett.

De som kun har grunnskoleutdanning, viser seg å ha lavest tillit til de politiske institusjonene. Det er ikke kun til de politiske institusjonene dette er et faktum, også til domstolene finner vi de samme tendensene. Som med både politisk og sosial tillit, har de med høyest utdanning også størst tillit til domstolene (Staksrud, et al., 2014). Staksrud et al. (2014, s. 16) skriver videre at domstolene sammenholdt med politiet er den institusjonen som omfattes med størst grad av tillit. Statistikk fra SSB viser at blant personer med grunnskoleutdanning har kun 4/10 høy tillit til Stortinget, mens 7/10 har høy tillit blant de med høyskole eller universitetsutdanning (Kleven, 2016).

Innenfor utdanningskategorien er det individuelle forskjeller blant kvinner og menn. I kategorien menn med grunnskoleutdanning svarer over 40% at de har lav tillit til politikere og partier. For kvinner er andelen noe mindre. Blant personer med utdanning på høyskole- og universitetsnivå, er andelen som har lav tillit til politikere og partier halvert, og ligger på omkring 20%. Ifølge SSB har partiet venstre de velgerne med størst tillit til Stortinget, nesten 9/10 av venstrevelgerne uttrykker å ha høy tillit til Stortinget. I motsatt ende av skalaen, finner vi FrP-velgere. Av de som stemmer FrP uttrykker i underkant av 5/10 at de har tilsvarende høy tillit til nasjonalforsamlingen. Med en så liten andel av velgere som har tillit, ligger faktisk FrP-velgerne på et lavere nivå enn de som ikke stemte ved valget.

I Norge har idealer som rettferdighet, likhet og et felles verdigrunnlag for skolen stått sentralt i den politiske tenkningen i forhold til utdanning. Det har i stor grad handlet om harmonisering av ulikhet og motsetninger. Dette står i klar stil med verdiene som står sentralt i de Nordiske landene, likhet, universelle goder og muligheter. Tidligere redegjorde vi for Rothstein og Uslaner sitt syn på likhet og de to dimensjonene de skriver om, økonomisk likhet og likhet i muligheter (Rothstein & Uslaner, 2005, s. 47). Dersom et land har de to ulike dimensjonene for likhet på plass ser Rothstein og Uslaner på dette som en mulig forklaring på hvorfor noen land har høyere tillit enn andre land (Rothstein & Uslaner, 2005). Kanskje det er derfor de nordiske landene har høy tillit? Kjentetegnet til de nordiske landene er som sagt homogene land, videre har vi velferdsmodeller som er skapt for å være universelle og like for alle borgere og helt til slutt har vi en forvaltning og et politisk system

som er preget av lite korrupsjon. Er det slik de ulike faktorene henger sammen og at det er derfor tilliten er så høy i landet, at faktorene går inn i hverandre og utfyller hverandre?

Avslutningsvis

Det hersker liten tvil rundt at Norge er et godt land å bo i. Velferdsstaten Norge bygger på et demokrati der tilliten til de folkevalgte og ellers i befolkningen er høy. Tillit er som nevnt tidligere avgjørende for at et samfunn skal kunne være stabilt, demokratisk og rettferdig, både med tanke på tillit mellom mennesker og tillit innbyggerne har til samfunnsinstitusjoner. Forskerne bak litteraturen er ikke alltid enige om hva som kan påvirke tilliten i samfunnet. Vi ser for eksempel at Newton og Delhay peker på hvordan individuelle faktorer som utdanning, alder og kjønn ikke påvirker tillit, men at samfunnsfaktorer som inntekt, demokratisk utvikling og historie i større grad er med å påvirke tilliten. Marien og Hooghe hevder på sin side at individuelle faktorer vil påvirke tilliten, for eksempel trekker de frem hvordan kvinner og lavt utdannede til en viss grad har mer tillit enn eldre respondenter.

Politisk tillit er et sentralt aspekt når det kommer til velgeres legitimitetsvurderinger av det politiske systemet. En sterk politisk tillit kan bidra til å bygge solide stater og rettsstater, i tillegg til å styrke selve demokratiet (Norris, 2011, s. 245). Økonomi er en faktor det er vist seg at har betydning for valgdeltakelsen og stemmegivningen ved valg. Også sosial tillit har vist seg å ha betydning for politisk deltakelse. I boken *All for All* (2005) skriver Rohtstein & Uslaner om hvordan mennesker med høy sosial tillit på individnivå er mer tilbøyelig til å delta i politikk, deltar mer i frivilligheten, er mer åpen for minoriteter, mer optimistisk overfor egne livsvalg og at de har et positivt syn på politiske og demokratiske institusjoner. Dersom borgerne er sikre på at de ulike institusjonene sørger for både gode tjenester og likebehandling, er disse med på å danne et rammeverk som gjør det lettere for innbyggerne å samarbeide, nettopp fordi det finnes gode institusjoner som støtter opp.

Ser en på en stat uten gode institusjoner og en fungerende rettsstat vil det by på problemer for generell tillit. Innbyggerne vil da måtte i mye større grad ta flere forholdsregler, samt sikre seg mot risiko på egenhånd. Hvis man ikke kan ha tillit til at for eksempel offentlige

saksbehandlere opptrer profesjonelt og ukorrupt, vil også tilliten til naboer svekkes. Dersom en ikke har tillit til institusjoner, og særlig institusjonene som regulerer mellommenneskelig samhandling, vil den generelle tilliten i betydelig grad svekkes (Gauden-Kolbeinstveit, 2015). I et liberalt perspektiv, der en sterk stat anses som sentralt for innbyggernes frihet og sikkerhet, er institusjoner en viktig del. Det kan også være med på å forklare både hvordan tillit oppstår og hvordan den utvikles. Dersom borgerne i en stat vet at de ulike institusjonene som politi, nasjonalforsamlingen, rettsvesen og sentralbank er velfungerende institusjoner som sørger for både gode tjenester og likebehandling, danner disse et rammeverk som gjør det lettere for innbyggerne å samarbeide med andre, nettopp fordi det finnes gode institusjoner som støtter opp (Gauden-Kolbeinstveit, 2015).

Konklusjon

Hvorfor tilliten er høy i de nordiske landene kan forklares ved flere aspekter. Først og fremst har alle de nordiske landene velfungerende politiske systemer hvor de folkevalgte skiftes ut og kun får styre på vegne av folket så lenge vi har tillit til dem. Det er en trygghet for folket å vite at dersom en ikke er fornøyd, at de ikke holder det de lover eller gjør noe som bryter tilliten, så må de gå av. Et eksempel er pendlerboligsaken der media avdekket hvordan politikere har misbrukt økonomiske goder i en årrekke. Det som har vært særdeles bra med denne saken er at folket ikke har behøvd å benytte sin makt, men at politikerne selv har valgt å gå av. Videre kan de nordiske landenes befolkninger stole på at de vil bli tatt hånd om dersom det trengs, gjennom de velutviklede velferdsordningene vi har. Kjennetegnene til de nordiske landenes velferdsstatsmodeller er at de er universalistiske, sikrer likhet og individuelle rettigheter, i tillegg forekommer det i liten grad korrupsjon i landene. Sammen skaper disse faktorene en trygghet og et samfunn som er preget av høy tillit mellom hverandre og til de politiske institusjonene.

Hvorvidt tilliten i de nordiske landene er under utfordring, finnes det ikke et fasitsvar på. Tillit er et fenomen det tar lang tid å bygge opp, men som det skal lite til for å bryte ned. I løpet av oppgaven har vi sett på mulige faktorer som forklarer tillit og vi ser at samfunnsfaktorer muligens i større grad kan true den politiske tilliten vi har her i de nordiske landene. Vi ser at også her i Norden beveger samfunnene seg fra å være homogene til sakte,

men sikkert å bli mer heterogene som resten av verden. Økende flyktningkriser på grunn av krig, fattigdom og uroligheter er med på å gjøre at vi får økt innvandring. Hvordan en skal løse koblingen mellom innvandring og samfunn har forskerne delte meninger om. Fremtiden er alltid preget av usikkerhet og ingen kan spå hvordan utfallet vil bli, en får bare håpe at de nordiske landene kan klare å holde på denne tilliten – det nordiske gullet.

Litteraturliste

- Amundsen, B. (2020, juni 16.). *Fører innvandring til mindre tillit mellom folk?* Hentet fra forskning.no: <https://forskning.no/statsvitenskap/forer-innvandring-til-mindre-tillit-mellom-folk/1697546>
- Andreasson, U. (2017). *Tillid - det nordiske guld*. Nordisk ministerråd.
- Barber, B. (1983). *The logic and limits of trust*. New Brunswick: NJ: Rutgers University Press.
- Barstad, A., & Sandvik, L. (2015). *Deltaking, støtte, tillit og tilhørighet En analyse av ulikhet i sosiale relasjoner med utgangspunkt i leveårsundersøkelsene*. Oslo-Kongsvinger: Statistisk Sentralbyrå - Statistics Norway.
- Berg, J. A. (2012, Mai 21). Fysisk aktivitet og arbeidslivet - en litteraturstudie (Bacheloroppgave). Høgskolen i Molde - Vitenskapelig Høgskole i Logistikk.
- Clemet, K. (2016). *På en søndag: Friest, likest, rikest og tryggest*. Aftenposten.
- Cohen, J., & Arato, A. (1993, August). Civil Society and Political Theory. *Political Theory*(Vol. 21 (No.3)), ss. 544–547.
- Dalland, O. (2020). *Metode og oppgaveskriving*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Delhey, J., & Newton, K. (2003, Januar 1). Who trusts?: The origins of social trust in seven societies. *European societies*(VOL. 5 (2)), ss. 93-137.
- Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora. (2016, Desember 16). *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap og humaniora*. Hentet fra forskningsetikk.no : <https://www.forskningsetikk.no/retningslinjer/hum-sam/forskningsetiske-retningslinjer-for-samfunnsvitenskap-og-humaniora/>
- DFØ. (2021, November 5). *dfo.no*. Hentet fra Tillit: https://dfo.no/rapporter-og-statistikk/undersokelser/innbyggerundersokelsen-2021/tillit#anchorTOC_Korrupsjon_10
- Gauden-Kolbeinstveit, L. (2015). *Nr. 16 2015: Den nordiske tilliten*. Civita.
- Granovetter, M. (1985). *Economic action and social structure: The problem of embeddedness*. *American Journal of Sociology*.
- Hakhverdian, A., & Mayne, Q. (2012, Juli). Institutional Trust, Education, and Corruption: A Micro-Macro Interactive Approach. *Journal of Politics*(Vol 74, No. 3), ss. 739-750.
- Haugsgjerd, A. &. (2020). *Politisk tillit, lokaldemokrati og legitimitet*. Institutt for samfunnsforskning.

- Haugsgjerd, A., & Seggaard, S. B. (2020). *Politisk tillit, lokaldemokrati og legitimitet*. Institutt for samfunnsforskning.
- Helgesen, G. M. (2019). *Tillit*. Hentet fra KS:
<https://www.ks.no/globalassets/fagomrader/for-deg-som-folkevalgt/Tillit.pdf>
- Henriksen, H. S., & Mære, H. J. (2019). *Vil økte kognitive ferdigheter påvirke institusjonell tillit?: En empirisk studie basert p a PIAAC-unders økelsen 2013, med data fra 20 OECD-land. (Masteroppgave)*. NTNU - Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet.
- Hetherington, M. J. (1998). The Political Relevance of Political Trust. *The American Political Science Review*(Vol 92 (no. 4)), ss. 791–808.
- Hetherington, M. J. (2005). *Why Trust Matters: Declining Political Trust and the Demise of American Liberalism*. Princeton University Press.
- Ipsos. (2021, juni 7). Den europeiske samfunnsunders økelsen 2021. Europa.
- Johannessen, A., Tufte, P. A., & Christoffersen, L. (2016). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. Oslo: Abstrakt forlag .
- Kleven,  . (2016). *Nordmenn p a tillitstoppen i Europa*. SSB.
- Kumlin, S. &. (2016). *The Welfare State and Political Trust: Bringing Performance Back In*. Cheltenham UK: Edward Elgar Publishing.
- Kumlin, S., & Haugsgjerd, A. (2016). *The Welfare State and Political Trust: Bringing Performance Back In*. Cheltenham UK: Edward Elgar Publishing.
- Levi, M., & Stoker, L. (2000 , Juni). Political Trust and Trustworthiness. *Annual Review of Political Science*(Vol 3), ss. 475-507.
- Listhaug, O. &. (2011). *Politisk tillit - et m al p a et demokratiets helsetilstand?* Cappelen Damm.
- Listhaug, O., & Aardal, B. (2011). *Politisk tillit - et m al p a et demokratiets helsetilstand?* Cappelen Damm.
- Marien, S., & Hooghe, M. (2011). Does Political Trust Matter? An Empirical Investigation into the Relation Between Political Trust and Support for Law Compliance. *EUROPEAN JOURNAL OF POLITICAL RESEARCH*, 50(VOL 50, ISSUE 2), ss. 267-291.
- Newton, K. (2001). *Trust, Social Capital, Civil Society, and Democracy*. SO17, 1JB, UK.
- Newton, K. (2009). *The Oxford Handbook of Political Behavior*. Oxford University Press.

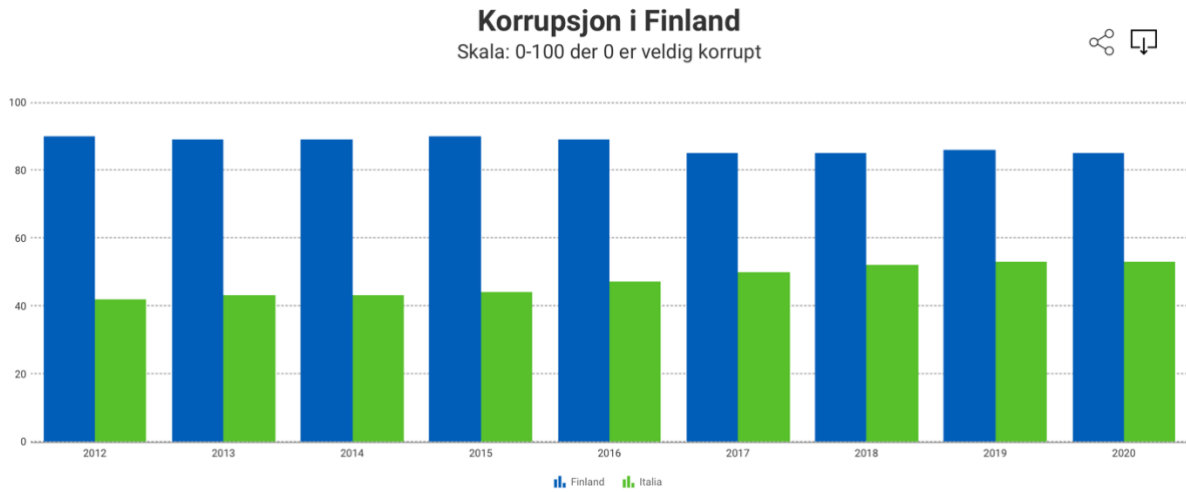
- Norris, P. (2011). *Democratic Deficit: Critical Citizens Revisited*. Cambridge: Cambridge University Press .
- Putnam, R. (1995, Desember 1). Tuning In, Tuning Out: The Strange Disappearance of Social Capital in America. *PS: Political Science & Politics*, 4(28), ss. 664-683.
- Putnam, R. D. (2000). *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. New York: Simon & Schuster.
- Rothstein, B. (1998). The political and moral logic of the universal welfare state. I B. Rothstein, *Just Institutions Matter* (ss. 144-170). Cambridge: Cambridge University .
- Rothstein, B., & Holmberg, S. (2020). *SOCIAL TRUST – THE NORDIC GOLD? QOQ THE QUALITY OF GOVERNMENT INSTITUTE*, Department of Political Science. Göteborg: University of Gothenburg.
- Rothstein, B., & Kumlin, S. (2005, Mai 1). Making and Breaking Social Capital: The Impact of Welfare-State Institutions. *COMPARATIVE POLITICAL STUDIES*, Vol. 38(4), ss. 339-365.
- Rothstein, B., & Kumlin, S. (2005). Making and Breaking Social Capital: The Impact of Welfare-State Institutions . *COMPARATIVE POLITICAL STUDIE*, 339-365.
- Rothstein, B., & Uslaner, E. M. (2005, Oktober 1). All for All: Equality, Corruption, and Social Trust. *World Politics*, No. 1(58), ss. 41–72.
- Rothstein, B., Samanni, M., & Teorell, J. (2012). Explaining the welfare state: power resources vs. the Quality of Government. *European Political Science Political Science Review*(Vol 4 (No. 1)), ss. 1-28.
- Segaard, S. B. (2020). *Det norske lokaldemokratiets legitimitet*. Oslo: Institutt for samfunnsforskning.
- Skulberg, H. (2017). *Om sammenhengen mellom utdanning og tillit*. Utdanningsforbundet.
- SSB. (2021, oktober 21). *Valgdeltakelse*. Hentet fra SSB:
<https://www.ssb.no/valg/stortingsvalg/statistikk/valgdeltakelse>
- Staksrud, E., Steen-Johnsen, K., Enjolras, B., Gustafsson, M. H., Ihlebæk, K. A., Midtbøen, A. H., . . . Utheim, M. (2014). *Ytringsfriheten i Norge: Holdninger og erfaringer i befolkningen. Resultater fra befolkningsundersøkelsen 2014*. Oslo Fritt Ord, ISF, IMK, FAFO.
- Støren, I. (2013). *Bare søk! - Praktisk veiledning i å skrive litteraturstudier*. Oslo: Cappelen Damm Akademiske .

- Stigen, I. M., Kolltveit, K., & Winsvold, M. S. (2018). *Fra valg til Velferd - Innføring i stats- og kommunalkunnskap*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Tvedt, O. (2022, januar 22). *Tillitskrisen*. Hentet fra Klassekampen: <https://klassekampen.no/utgave/2022-01-22/tillitskrisen>
- Uslaner, E. M. (2002, September). The Moral Foundations of Trust.
- Uslaner, E. M. (2010). *Segregation, mistrust and minorities*. College Park, USA: University of Maryland.
- Uslaner, E. M. (2018). *The Oxford Handbook of Social and Political Trust*. New York, NY 10016: Oxford University Press.
- Wollebæk, D., & Seggaard, S. B. (2011). *Sosial kapital i Norge*. Oslo: Cappelen Damm Akademiske.
- Zmerli, S. &. (2008). *Social trust and attitudes toward democracy*. Oxford University Press.
- Zmerli, S. &. (2017). *Handbook on Political Trust*. Edward Elgar Publishing.
- Zmerli, S., & Newton, K. (2008). *Social trust and attitudes toward democracy*. Oxford University Press.
- Zmerli, S., & Van der Meer, T. W. (2017). *Handbook on Political Trust*. Edward Elgar Publishing.

Vedlegg

Vedlegg 1: Grafisk fremstilling

Hentet 19.05.22 fra <https://www.fn.no/Statistikk/korrupsjon?country=232&country2=254>